

Vaka Çalışması

Çocuk ve Ergenlerde Bağımlılık

Çocuk ve Ergenlerde Uçucu Madde Bağımlılığını Etkileyen Psikososyal Sebepler: Olgu Sunumu

Ayşenur KARAASLAN¹

¹*Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi*

Özet

Uçucu maddelerin sanayi sektöründeki işlevselliği dışında keyif verici, uyarıcı ve haz alıcı olarak kötüye kullanımı yaygınlaşmaktadır. Son yıllarda uçucu madde bağımlılığı çocuk ve ergenler arasında hızla yayılmaktadır. Ayrıca çocuk ve ergenlerin madde kullanma sebepleri de değişkenlik göstermektedir. Bağımlılığın görülme sıklığı ortalama 14-15 yaşlarındaki hastalardadır. Uçucu madde bağımlılığını etkileyen psikolojik nedenlere bakıldığında, genelde stresle nasıl baş edileceğinin bilinmemesi, olumsuz ve kötü duygulanımdan kurtulma isteği, maddenin keyif verici etkisinden haz alma, merak etme, bir gruba ait olma isteği kendini güçlü hissetme gibi etkenler sayılabilmektedir.

Sosyal faktörlere bakıldığında ise uçucu maddelere erişimin kolay ve ucuz olması, aile içinde kabul görmesi, akran etkisi, sosyal ortamlarda maddeye olumlu bakış açısının olması ve sosyal medyada özendirici görsellerin bulunması başta gelmektedir. Yapılan bu çalışmada da 12 yaşında uçucu madde(çakmak gazı) kullanmaya başlayan aile öyküsünde alkol ve esrar (cannabis) bağımlılığı olan klinik bir vakanın, uçucu maddeye ek olarak alkol ve esrar (cannabis) bağımlısı olmasına neden olan psikososyal etmenler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Uçucu madde, madde bağımlılığı, psikososyal nedenler*

Sorumlu Yazar: Ayşenur Karaaslan, Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi Çocuk Ergen Psikiyatrisi Çocuk Gelişimi Birimi 23000 Elazığ/Türkiye. E-mail: aysenurkaraaslan94@gmail.com

Case Study

Substance Abuse in Children and Adolescents

Psychosocial Causes Affecting Inhalants Addiction in Children and Adolescents: Case Report

Ayşenur KARAASLAN¹

¹*Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi*

Abstract

The abuse of volatile substances as an exciting, stimulating and pleasure-oriented factor is widespread except in the industrial sector.

In recent years, inhalants addiction has rapidly spread among children and adolescents. Indeed children and adolescents' use of substance may vary. Inhalants dependence is generally seen at average 14-15 years of age in the patients. When psychological reasons affecting volatile substance dependence are examined, it can be said that factors such as not knowing how to cope with stress in general, desire to get rid of negative and bad emotions, pleasure from matter, pleasure, wanting to belong to a group and feeling strong.

When social factors are taken into consideration, it is first and foremost that access to volatile substances is easy and cheap, acceptance within the family, peer influence, positive perspective on the substance in the social environment and encouraging visuals in the social media. Here we present a case of psychosocial factors that cause alcohol and cannabis addiction in his family narrative, which begins to use volatile substance (lightergas) at the age of 12, in addition to inhalants, alcohol and cannabis.

Key words: *Inhalants, substance addiction, psychosocial causes*

Giriş

Günümüzde madde kullanımı çocuk ve ergenler arasında hızla yayılmaktadır. Uçucu ve bağımlılık yapan maddelerin kullanımı yeni ve güncel bir sorun değildir.

Doğan (2001) çalışmasında uçucu maddelerin oda sıcaklığında buharlaşabilen, ağız ve burun yoluyla kullanılan maddeler olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca hızlı, keyif verici ve hafif sarhoşluk yapan etkileri nedeniyle tercih edildiğini belirtir. “Çok sayıda ve farklı türde uçucu maddeler vardır. Günümüzde gençler arasında sık olarak kullanılan uçucu maddeler arasında boya tineri, yapıştırıcılar ve benzin sayılabilir. Uçucu maddeler, kimyasal yapılarına ya da kullanım alanlarına göre farklı alt gruplara ayrılabilir.”
(<http://www.ogelk.net/Dosyadepo/maddeler.pdf>)

Balster ve diğerleri(2009) çalışmasında uçucu maddeleri kimyasal yapısına, biçimine (gaz, vapor, aerosol ve sıvı), üretim biçimine (benzin, anestezi, temizleyici) ve farmakolojik özelliklerine göre sınıflandırılmışlardır. Örneğin uçucu maddeler Ulusal Madde Bağımlılığı Enstitüsü tarafından (UMBE) volatilsolventler, aerosoller, gazlar venitritler olarak sınıflandırılmıştır.(Balster, Cruz, Howard, Dell, Cottler, 2009).

Sakai ve Crowley(2009) ise tarihsel olarak eter, kloroform gibi uçucu maddelerin 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında dikkat çekmeye başladığını belirtmiştir. (Sakai, Crowley, 2009).

Ögel'e göre son yıllarda madde kullanım yaygınlığının giderek arttığı söylenebilir. Bu artış özellikle 4metilenedioksi-N-metilamfetamin veya bilinen adlarıyla ekstazi (ecstasy) gibi maddelerde daha hızlı olduğu anlaşılmaktadır. Dünya'da en sık kullanılan psikoaktif madde esrardır.

Dünya genelinde yapılan 2016 Dünya Uyuşturucu Raporuna göre en fazla uyuşturucu kullanım suçu esrar ile bağlantılıdır.(World Drug Report 2016).

Wu(2006) çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) de ilk uçucu madde bağımlılığı 1940'larda olduğunu ve ergenlerde uçucu madde kullanımı yaygınlığının kullanılan maddelere göre değişebilmekle beraber tüm dünyada sık olduğunu belirtmiştir.(Wu, 2006).

Bu konuda yapılan ilk çalışma 1991 yılındadır. Özer'in(1991) 1500 lise öğrencisi ile yaptığı anket çalışmasında herhangi bir maddeyi hayatında en az bir kez kullanan gençlerin oranı %2.6, esrar kullanım oranı ise %0.7 olarak bulunmuştur. Bu anket İstanbul'da dört okulla sınırlı olarak yürütülmüştür(Özer,1991).“Ülkemizde uçucu maddelerin kötüye kullanımına dair

kesin veriler olmamakla beraber kullanım sıklığının özellikle genç nüfusta 2001-2004 yılları arasında %40.5 oranında arttığı belirtilmektedir.“(Altındağ, Özkan, 2001; Williams, Cole, 1998)

Kuğu, Akyüz ve arkadaşlarının Sivas ilinde sanayi bölgesinde çalışan çıraklarla yaptığı bir araştırmada uçucu madde kullanımını % 9.1 bulunmuştur. Aynı çalışmada alkol kullanımını % 12 civarındadır. Uçucu madde kullanımına başlama yaşı ise 14 olarak saptanmış, madde kullanımıyla davranım bozukluğu ve depresyon arasında bir ilişki bulunmuştur.(Kuğu, Akyüz, Erşan ve Doğan, 2001).

Ögel ve arkadaşları tarafından 2004 yılında yapılan 11.989 ilköğretim, 12.270 ortaöğretim öğrencisinin katıldığı araştırmaya göre ilköğretim öğrencileri arasında yaşam boyunca en az bir kez tütün kullananların oranının %16.1 olduğu saptanmış ve bu oranın alkol için %15.4, uçucu ve uyuşturucu maddeler için %1.7’ olduğu görülmüştür. Ortaöğretim öğrencilerinde yaşam boyunca en az bir kez tütün kullanımını %55.9, alkol kullanımını %45.0, esrar kullanımını %4.0, uçucu madde kullanımını %5.1, eroin ve ekstazi kullanım yaygınlığı %2.5 olduğu belirtilmiştir. Araştırmaya göre ilk ve ortaöğretimde madde kullanım yaygınlığının erkekler arasında daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Özel okulda okuyanlarda madde kullanım riski devlet okulunda okuyanlara göre daha yüksek bulunmuştur.(Ögel K, Çorapçioğlu A, Sır A, Tamar M, Tot Ş, Doğan O ve ark.2004)

Taylan ve ark. tarafından 2017 yılında yapılan 1100 ortaöğretim öğrencisinin katıldığı çalışmada sigara içme oranı %28,2 bulunmuştur. İlaveten öğrencilerin %18,1’i alkol kullandığı saptanmıştır. Liselerde uyuşturucu, uçucu, uyarıcı madde kullanımının %3,6 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin en çok esrar, yatıştırıcı/sakinleştirici ilaçlar, bonzai ve ekstazi gibi maddeler kullandığı ifade edilmiştir. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilerden daha çok madde kullandığı elde edilen bulgular arasındadır.(Taylan ,Genç 2017)

“Uçucu madde inhalasyonuna başlama yaşının istisnai olgular dışında 9-15 yaş aralığında olduğu ve en yaygın olarak ergenlik döneminde ve erkek cinsiyette (%90) görüldüğü belirtilmektedir.“(Altındağ, Özkan, 2001; Williams, Cole, 1998).

“Uçucu madde inhalasyonu önemli ölçüde morbidite ve mortaliteden sorumludur. Soffukasyon, travma, vagal inhibisyon, solunum depresyonu ve kardiyak aritmi gibi nedenlerle ani ölüm meydana gelmektedir. Ani ölümlerin % 50’den fazlasının direk toksik (özellikle kardiyak) etkilere bağlı olduğu belirtilmiştir.“(Williams, Cole, 1998; Pfeiffer, Al Khaddam, Brinkmann, Köhler, Beike, 2006) .

“Arkadaş grubu eğilimleri, rol model alma, sosyoekonomik-kültürel etmenler, ailevi ve bireysel problemler gibi çok çeşitli faktörler nedeniyle, bazen sadece merak ve arkadaş yönlendirmesi gibi nedenlerle çocuk, ergen ve genç erişkinler uçucu maddeleri kötüye kullanabilirler. Uçucu madde alımı sonrasında kısa süre içinde öfori, eksitasyon ve neşeli davranışlar gelişmesi nedeniyle “zevk verici” olarak kabul edilmektedir.”(Anderson, Loomis, 2003; Yaşan, Gürgen, 2004).

Bu çalışmada; bir olgu bağlamında, sosyal çevre, aile tutumları, arkadaş grubuna ait olma, beğenilme, onay görme isteği, stresörlerle baş edememe gibi psikososyal faktörlerin çocuk ve ergenlerde sıklığı giderek artan uçucu maddelerin kötüye kullanımına başlamasında etkili olup olmadığı ile ilgili veri sağlamak ve ölüm riski yüksek olan uçucu madde kullanım yaşının 9-10 yaş grubuna kadar inmesiyle ilgili önleyici ve koruyucu önlemler alınmasına ilişkin dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Olgu

15 yaşında erkek çocuğu olan olgu arkadaşlarıyla birlikte veya tek başına çakmak gazı tüpü inhalasyonu (solunumu) yapması, alkol ve esrar kullanımı sebebiyle ailesinin isteğiyle hastanenin Çocuk Ergen Madde Tedavi Merkezine(ÇEMATEM) yatışı yapılan bir olgudur.

Eğitim Durumu: Olgudan ve ailesinden alınan anamneze göre olgunun eğitim durumu lise birinci sınıf terktir. Olgunun babası lise mezunu, annesi ilköğretim mezunudur. Olgunun küçük erkek kardeşinin ilköğretime devam ettiği öğrenilmiştir.

Demografik Özellikleri: Olgunun babasının ticaretle uğraştığı, annesinin çalışmadığı öğrenilmiştir. Aileden alınan sosyoekonomik form bilgisine göre orta sosyoekonomik düzeyde bir ailedir. Aile'nin babanın iş durumundan dolayı farklı şehirlerde (Mersin, Malatya, Tunceli) ikamet ettiği öğrenilmiştir. Baba'nın kanser tanısı almasından dolayı tedavi gördüğü şuan için çalışmadığı öğrenilmiştir.

Olgunun Sağlık Öyküsü: Olgunun daha önce iki kez Mersin AMATEM'e aynı sebepten yattığı ve iki kez de yirmişer gün kaldığı öğrenilmiştir. Olgudan alınan bilgiye ve hasta kayıt sistemine göre olgunun bağımlılık dışında yaşadığı herhangi bir süreğen sağlık problemi olmamıştır.

Olgunun Aile Öyküsü: Aile tutumları ile ilgili olgudan alınan bilgilere göre ailenin amaçsız hoşgörülü bir tutum sergilediği olguya fırsat tanımadan istenilen her şeyin başkaları

tarafından yerine getirildiği, anne ve babayla her şeyi konuşabildiğini fakat istekleri ertelendiğinde veya kabul edilmediğinde aile içinde şiddetli tartışmaların yaşadığı öğrenilmiştir.

Olgudan alınan bilgiye göre baba da alkol kullanımının olduğu ancak özel günlerde ve canı istediğinde kullandığını, alkol bağımlısı amcası ve esrar-alkol bağımlılığı olan diğer amcası olmak üzere aile öyküsünde 2 bağımlı bireyin daha olduğu öğrenilmiştir. Olgu kendisi ile yapılan görüşmede “Mersinde yaşadıkları süre boyunca arkadaş çevresiyle alkol kullanmaya başladığını kullanmayan kimsenin olmadığını, arkadaşlarım gibi alkol kullanmazsam dışlanabileceğimi düşündüm“ demiştir. İlk alkol kullandığında 11 yaşında olduğunu söylemektedir. Ayrıca baba ile birlikte özel günlerde bir iki bardak ölçüde alkol alabilmesine izin verildiğini ve aile içinde hoş karşılandığını söylemektedir.

Olgunun Sosyal ve Arkadaş Çevresi: Olgunun sosyal hayatının olmadığı madde kullanmadığı süreçte çalıştığını, çalışmadığı zamanlarda sürekli madde kullandığı öğrenilmiştir. Olgunun söylemlerine göre madde alacak kadar maddi imkan bulamadığı zamanlarda çakmak gazı aldığını, çakmak gazını fiyatı daha uygun olduğu için tercih ettiğini ve 1 kutu çakmak gazının 2 saat zevk, keyif verdiğini bu yüzden günde 3 tüp çakmak gazı inhalasyonu yaptığını bunun yanında günde 3-4 şişe alkol tükettiği edinilen bilgiler arasındadır.

Olgu bir süre balıkçı da çalıştığını bu sürede madde kullanacak zamanının olmadığını çok yoğun çalıştığı için dışarı çıkamadığını bu zaman diliminde madde kullanmayı düşünmediğini belirtmiştir.

Olgu ilk madde kullandığı zaman 12 yaşında olduğunu arkadaşlarının ‘hadi gel ejderha görelim, Mars’a gidelim’ gibi sözel ifadelerinden çok etkilendiğini, merak ettiğini ve ilk olarak çakmak tüpü ile bally inhalasyonu yaptığını belirtmiştir. Bu maddeler dışında maddi yeterliliği olduğu zamanlarda esrar ve alkol (bira) kullandığını bu şekilde vücudunun her gün istemeye başladığını fark ettiğini söylemiştir. Maddeye başlama sebebinin arkadaşlarının etkisi altında kalma, merak etme ve babasının hastalığından dolayı üzüntüsünü unutmak için denediğini söylemiştir.

Madde kullanımından dolayı annesiyle çok sık tartıştığını, kullanmasın diye ev hapsinde kaldığının bazı zamanlar evden kaçmasın diye anne-babanın olgunun ellerini ayaklarını bağladığını söylemiştir

Madde kullandığı zamanlarda bu dünyadan başka bir alana gittiğini burada çeşitli hayvanlar gördüğünü (aslan, dinazor vs.) bu hayvanların üstünde yürüdüğünü söylemiştir. Madde kullandığı zaman işitsel ve görsel varsanılarının fazla olduğunu ifade etmiştir. Grup olarak arkadaşlarıyla madde içtiği zaman birlikte Mars’a gittiklerini, yerçekimsiz ortamda

olduğunu havada dolaştığını söylemektedir. Ayrıca maddenin verdiği keyif halindeyken yanındaki arkadaşını kuzeni olarak gördüğünü ona gerçekten ismiyle seslenen insanların sesini yankılayarak duyduğunu söylemektedir. Bazı zamanlar madde etkisiyle kendi kendine güldüğünü, cansız varlıklarla konuştuğunu söylemektedir.

Madde kullanmadığı zamanlarda ellerinde çok titreme olduğunu, bardak, kalem, vb. eşyaları düşüreceğini sandığı ve bu yüzden çekindiğini ifade etmiştir. Madde kullanmadığı zamanlarda kilo aldığını yattığı günden beri 2 kilo aldığını söylemiştir. Maddesiz süreçte varsanılarının ve uykusuzluğunun olduğunu çok üzüldüğünü geceleri ağladığını ifade etmiştir.

Olguya Beck Depresyon Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. BDÖ'den 30 puan alarak şiddetli depresyon düzeyinde olduğu, RBAÖ'den 5 puan alarak benlik saygısının düşük derecede olduğu saptanmıştır.

Tartışma

Sugie ve arkadaşlarının Japonya'da yaptığı çalışmada uçucu madde inhalasyonunun gençler arasında yaygınlaştığı ve bu amaçla en sık olarak bütan içeren çakmak dolmuş tüplerinin kullanıldığı belirtilmektedir. Daha az sıklıkla piknik tüplerinde kullanılan ve yine bütan gazı içeren kutuların, nadiren de propan içeren ve genelde öldürücü olmayan sıvılaştırılmış petrol gazının (LPG) kullanıldığı belirtilmektedir. (Sugie, Sasaki, Hashimoto, et al., 2004)

Olgu incelendiğinde uçucu madde bağımlılığının vazgeçilemeyen keyif verici bir alışkanlık, yoksunluk krizlerinde dayanamama, merakını giderme ve farklı bir dünya arayışı ile bağdaştırdığını görmekteyiz. Ayrıca bağımlılığın sebebi olarak aile içi problemler, arkadaş ilişkilerinde yaygın kullanım, aile içinde rol model alma, sosyal hayatının olmaması, boş zamanlarında kendini tatmin edecek etkinliklerden yoksun kalmasına temellendirdiğini görmekteyiz.

Olgu ilk başlarda bağımlı olabileceğini düşünmediğini istediği zaman bırakabileceğini düşünerek merak, özentisi ve aile bireylerinden içenleri örnek alma kaynaklı başladığını öğrenmekteyiz. "Ögel'e göre örneğin evde rahatlamak için alkol kullanan ebeveynleri gören çocuklar alkol kullanımını stres azaltma yöntemi olarak kodlayabilir. Ayrıca ilk alkol kullanımı deneyimleri sosyalleşmenin de ilk adımı olarak görülmektedir. Sosyal öğrenme teorisinin bilişsel kısmında önemli olan bir diğer unsur da öz yeterlidir ya da kişinin belirli bir sorunla başa çıkma becerisine sahip olmasıdır. "Başa çıkma", strese uyum sağlayabilme olarak da tanımlanabilir. Bireysel sosyal öğrenme tarihine göre; bağımlı davranışlar ya da alkol kullanım

sorunu, başa çıkma stratejilerinin uyum sağlayamama nedeniyle yanlış kullanılması olarak yorumlanabilir. Örneğin, alkol kullanmadan kaygısıyla başa çıkmayı öğrenmemiş bir ergen, ileriki yaşantısında karşılaştığı bütün kaygı veren ve stres yaratan durumlarda alkole ihtiyaç duyacaktır.“ (<http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf>).

“Olumsuz durumdan kaçınmak isteyen madde bağımlıları bir an önce kendilerine rahatsızlık veren gerilim duygusunu yok etmek istemektedirler. Madde kullanarak kendilerini iyi hissetme, maddenin yarattığı “iyi hissetme”den daha çok, olumsuz duyguların yaşanmasından kaçınmaya yöneliktir. Genelde hemen haz duyma gereksinimi göze çarpar. Bir an önce stresten kurtulup, huzursuzluğun yerini huzurun alması başlıca amaçtır. Bu yolda kullanılan aracın uyuşturucu bir madde olması, önemli değildir.“ (<http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf>).

Sosyal yönden bakıldığında uçucu maddelerin (çakmak gazı, bally) erişiminin kolay ve ucuz yollardan elde edilmesi, sosyal ortamlarda(arkadaş çevresi, aile vs.) kabul görmesi, hoş görülmesi, kültürel tutumlar ve sosyal medya araçlarının etkisi(dizilerde/reklamlarda alkol ve madde özenimi) oldukça önemlidir.

İnsan kendini nerede iyi hissediyorsa orda olmak ister bu durum evrensel olarak kabul edilmiş bir durumdur. Aile içinde huzursuzluk, çatışma yaşayan ebeveynler dahi evde durmaktan haz almamaktadır. Çocuk ve ergenlerde mutlu olmadığı durumdan, bağlamdan kurtulmak istemektedir. Çünkü ergenlik döneminde çocuklar haz odaklı yaşamak isterler. Kendilerini iyi hissettikleri, onay gördükleri, takdir edildikleri alanlara yönelmek isterler. Ergenlik döneminde aile içinde ciddi eleştiriler alan, takdir ve onay görmeyen çocuklar mutluluk duygusunu arkadaş çevresi ve sokakta aramaktadır. Ayrıca çocukluk döneminden ergenlik dönemine olan süreçte karnını doyurma, sosyal ilişki kurma, öfke ve dürtü kontrolü, kendini ifade etme ve en önemlisi hayır diyebilme yaşam becerileri aile içi eğitimin ve akademik eğitimin içine dâhil edilmelidir. Yaşam becerilerini benimsemeyen çocuk ve ergenler hayır diyemediği için ısrar üzerine madde kullanmaktadır.

Olgu'nun “*Arkadaş çevremde kullanan çok fazlaydı. Onların ısrarı ve merak yüzünden başladım. Esrar hakkında bilgim yoktu. Çakmak gazı ve esrarın beni bu hale getireceğini ve kurtulamayacağımı bilsem asla başlamazdım.*” İfadelerinden madde kullanımında arkadaş çevresinde kendini güçlü hissetme, bir gruba ait olma isteği, düşük benlik saygısı ve stresörler ile baş edememenin etkili olduğunu öğrenmekteyiz. Olgu sosyal hayatının hiç olmadığı ya madde kullandığı ya da çalıştığı ve çalıştığı zamanlarda hiç aklına gelmediğini ifade etmiştir. “Yapılan bazı araştırmalarda akranlarıyla uygun olmayan yerlerde bulunan ergenlerin madde kullanım

oranı, spor merkezi ve doğal ortamlarda bulunmak gibi sağlıklı yaşamsal faaliyetlerine katılanlara göre önemli oranda fazla olduğu belirtilmiştir.“ (Beal, Ausiello, Perrin, 2001).

Ertüzün ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre madde bağımlılarının, bağımlılık öncesi dönemde buldukları kültüre ve çevreye bağlı olarak boş zamanlarını çeşitli aktivitelerle geçirdikleri ancak yapılandırılmış bir süreç geçirmediğini belirtmiştir.(Ertüzün, Uyaroğlu, Demirel ve Koçak, 2016).

Son olarak ÇEMATEM ve AMATEM bekleme listelerine ve polikliniklere bağımlılık şikayeti ile gelen hasta başvurularına bakıldığında ülkemizde hızla artan çocuk, ergen ve erişkin sağlığını tehdit eden uçucu maddeyi kötüye kullanımı ile ilgili yeteri kadar koruyucu ve önleyici çalışmaların beklenen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Öneriler

Çocuklara, ergenlere, ailelere, öğretmen ve eğitimcilere yönelik maddelerin kötüye kullanımı, olası bağımlılık süreci ve sonuçları hakkında broşürler, drama, tiyatro, konferans veya seminerler düzenlenmesi gerekmektedir.

Uçucu ve uyuşturucu maddelerin satılması, temin edilmesi konusunda denetleme ve sınırlandırma çalışmaları yapılması büyük önem arz etmektedir. Bağımlılık etkisi olan fiyatı uygun, ucuz kolay ulaşılabilen maddelerin veya ilaçların satılması ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.

Aile içinde madde kullanımına özendirici çocuğun kendine rol model alabileceği kişilerin çocuk ve ergenin bulunduğu ortamda bu davranışı sürdürmesine izin verilmemeli veya çocuk ya da ergen o ortamda bulundurulmamalıdır.

Özellikle aile içinde baba veya annenin madde kullanımı çocuğun madde eğilimini arttırabilir. Çünkü çocuk ve ergen anne babanın davranışlarını doğru davranış olarak kodlayabilir ve annem babam bu davranışı yapabiliyorsa ben de yapabilirim düşüncesine kapılır.

Ailelere çocukluk ve ergenlik döneminde çocuğa gösterilen doğru ve yanlış tutumlar hakkında gelişimsel ve psikolojik destek verilmelidir.

Çocuğun aidiyet duygusunun ergenlik döneminde sosyal çevreler üzerinde değil de aile aidiyeti üzerinde yoğunlaşması için ailelere eğitim verilebilir.

Çocuğun değerli ve özel olduğu aile içinde hissettirilmelidir.

Ailelerinden onay, övgü bekleyen çocukların duygusal doyumu aile tarafından doğru zamanda ve kararında olarak karşılanmalıdır. Onay görme, beğenilme isteği ergenlik döneminde önemlidir. Ergenlik dönemindeki çocuklar bu dönemde aileden duygusal doyum sağlayamadığında bu ihtiyacını arkadaş çevresi üzerinden karşılamak ister. Bu süreç ergeni arkadaş odaklı düşünmeye sevk eder.

Çocuk ve ergenler arasında sağlıklı bağın oluşmasında aile ve çocuk arasında nitelikli zaman geçirme önemli rol oynamaktadır. Bu zaman diliminde çocuk ve ergenin gelişimine uygun etkinlikler ailece planlanır ve uygulanırsa çocuğun sosyal doyumu aile tarafından karşılanmış olur. Ayrıca bu planlama aşamalarında çocuk veya ergenin görüşünün alınması benlik saygısı ve özgüven gelişimini olumlu yönde etkileyebilir.

Ergenlik döneminde olan çocuklar artık çocuk olmadıklarını büyüdüklerini, birey olduklarını aileye, çevreye kabul ettirme mücadelesi verirler. Madde kullanımı da çoğunlukla bu dönem çocuklarında büyümenin ispatı olarak algılanır. Aileler bu süreci iyi yönetebilmek için çocuğun gelişimine ve ilgisine yönelik sorumluluklar verebilir.

Son olarak madde bağımlılığı çocuk ve ergenin iradesiyle çözülebilecek bir problem değildir. Aile, okul ve hastane işbirliği sağlıklı bir tedavi için oldukça önemlidir. Ülkemizde var olan bağımlı çocuk ve ergenlerin sağlıklı tedavisi için ÇEMATEM ve AMATEM tedavi birimlerinin artması oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Altındağ A, Özkan M, Oto R.(2001). İnhalanla İlişkili Bozukluklar. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 11:143-8.
- Anderson CE, Loomis GA.(2003).Recognition and prevention of inhalantabuse. AmFamPhysician, 68:869-74.
- Balster RL, Cruz SL, Howard MO, Dell CA, Cottler LB.(2009). Classification of abused inhalants. Addiction, 104:878-882
- Barşah Y, Dönmez E, Ögel K.(2010). Bağımlılık Yapan Maddeler. <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/maddeler.pdf> (Erişim: 23.05.2017)
- Beal AC, Ausiello J, Perrin JM. (2001).Socialinfluences on health-risk behaviors among minority middleschool students. Journal of Adolescent Health, 2828, 474- 480.
- Boztaş, M. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi 2011;24:69-74 (Akt. Williams JF, Storck M.(2007).American Academy of PediatricsCommittee on SubstanceAbuse, American Academy of Pediatrics Committee on Native American Child Health. InhalantAbuse. Pediatrics, (119:1009-1017)
- Doğan, Y.(2001). *Madde Kullanımı ve Bağımlılığı* Aile ve Toplum Yıl: 4 Cilt: 1 Sayı: 4 ISSN: 1303-0256
- Ertüzün, E, Uyaroğlu A, Demirel B, Koçak E.(2016). Boş Zaman Aktivitelerinin Madde Bağımlılığı Sürecindeki Rolüne İlişkin Nitel Bir Çalışma. SporSpor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal of SportSciences, 27 (2), 49–58
- Kuğu N, Akyüz G, Erşan E, Doğan O.(2000).Sanayi bölgesinde çalışan çıraklarda madde kullanımı ve etkileyen etkenlerin araştırılması. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2000; 1(1):19-25.
- Ögel K.(2010) Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf> (Erişim:23.05.2017)
- Özer ÖA. (1991). Ortaöğretimde öğrencilerin psikoaktif madde kullanımına yaklaşımı ve demografik özellikler. Uzmanlık tezi. İstanbul: Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, p.18-34.
- Pfeiffer H, Al Khaddam M, Brinkmann B, Köhler H, Beike J.(2006). Sudden death after isobutane sniffing: A report of twoforen-siccases. Int J Legal Med,120:168-73.
- Sakai JT, Crowley TJ.(2009). Inhalant-related disorders. In Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 9th edition (Eds BJ Sadock, VA Sadock, PRuiz):1341- 1353. Lippincott Williams Wilkins, Baltimore.
- Sugie H, Sasaki C, Hashimoto C, Takeshita H. (2004). Three cases of sudden death due to butane orpropanegas inhalation: analysis of tissues for gas components. ForensicSciInt 2004;143:211-4.
- United Nations Office on Drugs and Crime, World Drug Report 2016, Vienna 2016 https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf; (Erişim: 23.05.2017)
- Yaşan A, Gürgen F.(2004). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Ergenlerde Uçucu Madde Kullanım Özellikleri. Bağımlılık Dergisi, 5:28-34.
- Williams DR, Cole SJ.(1998). Ventricular fibrillation following butane gas inhalation. Resuscitation, 37:43-5.
- Wu LT, Ringwalt CL.(2006).Inhalant use and disorders among adults in the United States. Drug Alcohol Depend,85:1–11.